На протилежному боці вулиці блимнуло коротке слово ШОК. Він перейшов дорогу на його поклик. Блимнуло і зникло — чи не примарилось? Аж ось так само хутко блимнуло та зникло інше слово: КНИГАРНЯ.

Він добре знає місто, і цю вулицю, і цей будинок. Але ні— коли не знав про цю книгарню. Втім, зараз у старому місті багато нового. Він давно уникає книгарень, бо нема куди ставити нові стелажі. Зрештою, і придбані раніше книжки не прочитано й наполовину. Але цей несподіваний сигнал: КНИГАРНЯ ШОК, і ці скляні двері, які роз’їхалися й терпляче чекають на нього. Він увійшов у тьмяний передпокій і прочитав:

У нашій книгарні

ВИ!

неодмінно знайдете книгу, яка шокує

ВАС!

Він схопився за бильця, бо підлога ніби гойднулася під ногами. Роз’їхалися інші скляні непрозорі двері, і він опинився у п’янкому книжковому лабіринті.

ОК, нехай буде шок. Але він не вірить, ніби це обладнане під камеру жахів приміщення забезпечить гостре відчуття такому захищеному від шоків чоловікові, як він. Шлях був лише один: вниз по спіралі-пандусу кудись до центру землі.

Або до пекла. Праворуч — стелажі з книгами. Книжки стильно розставлені на полицях, хоча логіку того стилю вловити важко. Книжки

місцевих авторів стоять упереміш із переклад ними. Іноді з-поміж зовсім нових трапляються й букіністичні.

На стіні ліворуч книжок нема, тільки блимають електронні реклами: Ігор Бецький. Кохання вчотирьох — це не порно. Це шок Тамара Мара Вірші після електрошоку Новий роман Назарії Веремевич: шокуючі подробиці щоденного життя сучасної жінки. І нічого більше…

Такий "шок" йому відомий. З більшістю розрекламованих авторів він знайомий особисто, інших знає заочно. У загальних рисах знає, хто, з ким і коли. Знає, хто кого вважає генієм, а хто — винятково себе. Ага, і вона тут. Він узяв до рук її книгу, яка чомусь не заслужила "шокуючої" реклами.

Від розділеного кохання народжуються діти, від нерозділеного — великі книжки. Якби я була чоловіком, ти був би моєю музою. Але я жінка, а хто ти? Шукаю потрібне слово й не знаходжу його. Чоловікові-митцю дозволено безнадійне кохання до музи, яке не робить його ні жалюгідним, ні кумедним, а жінці?… Опозиція не є симетричною, рівні ієрархії є очевидними…

Мій Боже, знову ці її розумні слова, хворобливі зазіхання тулити категорії аксіології в нібито літературному тексті.

Він знає, що справжні великі книжки, від яких холоне кров і зупиняється серце, пишуться кров’ю. Але кров’ю теж треба вміти писати.

Цю книгу перекладали 28 мовами. А українською забракло слів… Хоча слово "шок" є й українською…

Яка мова оригіналу? Перекладено з мови варані. Він ніко— ли не чув цього письменника, хоча й стежить за процесом. Але їх по світу розвелося стільки, що це не дивно. І навіщо було перекладати аж

двадцятьма вісьмома мовами цю інструкцію, як досягати потрібного забарвлення перед очима, додаючи до дози ту чи ту порцію вина чи пива? Де тут шок?

Він ішов униз і вниз похилою спіральною доріжкою між шаф і рекламних електронних плакатів, і йому здавалося, що між ним і книгарнею точився мовчазний діалог. Він ніби говорив: не здивуєш мене нічим! А вона відповідала: а зазирни ще сюди! А тепер сюди... Ось шафа старих книжок.

Ця шафа неодмінно шокує вас!

Тут книгарня "Шок" вперше спромоглася трохи подивувати його. У цій шафі зібрано книжки, видані не просто в СРСР, а в той період, коли ніхто й не повірив би, що на світі буває щось інше. У "шокуючій" шафі зібрано перші віршовані збірки типу "У фарватері крейсера "Аврора" нинішніх культових авторів, чиї книги рекламувалися вище і, певне, рекламуватимуться нижче як зразки шокуючої правди цього світу. Не треба ритись у читальнях великих бібліотек, робити виписки або ксерокопії, щоб аргументовано нагадати читацькому загалові, з чого виріс нинішній знаковий письменник. Він нарив у цій шафі не дуже грубу, зате у твердій об-кладинці працю тоді зовсім юної, але багатонадійної авторки, для якої зараз він є тим обтяжливим прекрасним "дамом". Праця мала назву "Критика буржуазного ревізіонізму у світлі вершинних досягнень марксистсько-ленінської гносеології". Саме так, вершинних. Оце він таки придбає. І подарує їй на восьме березня. Скільки воно коштує?

Оце таки шок! 150 гривень! За стільки можна купити три-чотири перекладні новинки, а йому парять цей, зрештою, нікому не потрібний "буржуазний ревізіонізм". Певне, є попит на такий товар. До нього підскочив досі незримий продавець.

— Будете брати?

Він кивнув.

— Книга чекатиме на касі, — сказав хлопчик і зник так само, як і виник.

Він повільно рушив далі вниз. Хіба такого шоку він хотів? І тут його зупинив плакат із його власним портретом:

— Чого ви хочете від літератури?

— Шоку! Справжнього шоку!

Можливо, він і казав щось подібне в котромусь зі своїх інтерв’ю. Працівники цієї книгарні добре попрацювали, щоб наповнити ключове слово сучасної реклами новим змістом, зробити його ще більш містким.

Краще не розкривайте цієї книги.

Це шок.

Він і не розкриє. Хоча дві дівчини, які то виникали попереду нього в його сходженні вглиб книгарні, то губилися за черговим вигином спірального коридора, рвучко схопили з полиці саме цю книгу, яку реклама радила і до рук не брати.

Він обігнав дівчат і побачив, як одна з них поставила на полицю його книгу, яку, певне, намірилася купити раніше, і заглибилася в ту, якої радили не відкривати.

Він ішов далі, перебираючи знайомі й незнайомі книжки.

Певне, він більше нічого й не купить! Книгарня не перемогла його! Якщо трохи й шокувала, то напруга була невисокою та невдовзі спала.

Біля каси він поліз до внутрішньої кишені, щоб розплатитись за той "ревізіонізм", коли продавець простяг руку вбік і запопадливо вимовив:

— А іноземною ви не читаєте?

Принаймні англійською він читає. Перед ним знову роз’їхалися скляні двері, і він опинився в маленькому круглому приміщенні, так само в колі стелажів. Грала музика на кшталт "Лотоса невагомості", і англомовні книжки розкривалися, як ті пелюстки лотоса.

Ось цю читати зовсім легко. Мало не як підручник для середніх класів. Певне, для автора англійська не всмоктана з молоком, вивчена згодом…

Ми були друзями… Ми різали свої зап’ястя і прикладали один одному ті місця, звідки сочилася кров. Ми мінялися дитячими куртками і клялися, що ніколи не одружимося, щоб жодна дівчина не стала між нами. Нам було по десять років, і нам було ще далеко і до грубого голосу, і до полюцій…

Він машинально сів по-турецьки на вкриту сукном підлогу і став жадібно читати ту книгу. Чому, чому не він написав її?

Я благав батьків не їхати з нашого міста. А вони кричали мені, що я ідіот, маю бути щасливим, що мене вивозять із цієї країни кретинів та інформаторів. А його батьки прибігали до нас у розпал наших домашніх сварок і кричали, щоб я відчепився від їхнього синочка-піонера, майбутнього комсомольця, будівника комунізму.

Господи, а він і не знав про це. Вдома мати, навпаки, жаліла, що він утрачає друга дитинства, щедро давала на кіно і на морозиво. Батько — той бурчав. Скільки моментів його біографії стали книжками! А найбільша втрата, найбільша травма, найбільше раннє знання, скільки його дражнили через національність його друга! І скільки було через

нього дитячих бійок, скільки було пролито крові! І та головна кров із зап’ястя, яка змішалася з його кров’ю! Мій Боже, він також став письменником! В іншій країні, в іншій мові, але також! Недаремно тоді, мало не сорок років тому, змішалася наша кров!

— Берете?

— Так, звичайно!

Він підвівся з суконної підлоги, попрямував до каси.

Розплатився за "ревізіонізм" і за книгу, назви якої ще не знав. Тепер продавець на касі задоволений тою напругою, яку випромінює його єство.

Йому вказали на вихід, і він вийшов на вулицю. Не треба було підніматися нагору. Він опинився у подвір’ї на два поверхи нижче, ніж вхід з вулиці, — в його місті таке цілком можливо. Стало темно, засяяли зоря й місяць. Це не дивно, він заходив до книгарні надвечір і провів там немало часу.

У подвір’ї дитячий майданчик, де, на щастя, нікого нема.

Він сів на краєчок дитячої пісочниці, розкрив книгу. Поряд схилилася верба. У маленькому подвір’ячку нікого нема, тільки під вербою цілуються закохані. Все так само, як тоді, коли вони з автором цієї книги сиділи поряд в один із останніх вечорів перед розлукою на все життя. Тільки тоді ті, хто цілувалися, були дорослими, а зараз це якісь шмаркачі.

Ясний вечір. Місяць освітлює книгу. Він схвильовано гортає сторінки, зараз йому важко читати уважно. Це ще попереду. Але поки він зазирне в кінець цього трьохсотсторінкового роману. Море… два хлопці їдуть трамваєм до моря. У трамваї порожньо, за вікном чорно. Тільки двоє

хлопчаків із одним квиточком на двох. Він пам’ятає, як того пізнього вечора трамвай дзеленчав по набережній, але чому він вирішив у своїй книзі, де стільки всього справжнього, переробити ріку на море?

Він глянув на задню обкладинку, прочитав біографію автора. Зрозуміло, він змінив ім’я… Але й не те місто, не той рік народження. Народився в Одесі 1965 року… Це не він. Але відчуття шоку не минає. Бо ж не має значення, в якому місті та в якому році їдуть у порожньому трамваї двоє хлопчаків, щоб вечір перед розлукою назавжди провести тільки вдвох.